

Anne Dijk – De verdragen van Mohammed met de christenen

Boekpresentatie – Zoom, 10 oktober 2020

Lieve mensen, vrede aan jullie allen, hier bijeengekomen in deze bijeenkomst via zoom rond het boek *De verdragen van Mohammed met de christenen* van Anne Dijk. Mijn naam is Philippe van Heusden en ik ben uitgever van Berne Media. Hartelijk dank aan Fahm Instituut voor de geboden gastvrijheid.

Geef elkaar de ruimte. Misschien is dat niet alleen een goed motto in onze door corona geteisterde samenleving maar in overdrachtelijke zin ook voor jouw boek, Anne. Die ruimte hebben het christendom en de islam elkaar geregeld niet gegeven. De geschiedenis tussen deze twee godsdiensten is vol van beladen confrontaties en nog steeds is het niet altijd koek en ei, om het mild uit te drukken.

Helaas fungeerde en fungeert godsdienst geregeld als ontsteker en brandstof voor conflicten van politieke, economische en etnische aard. En helaas fungeerde en fungeert godsdienst niet of te weinig als blusdeken. En dat is in het geval van het christendom en de islam (en laat ik het jodendom er maar meteen bij betrekken) niet alleen omdat ze van elkaar verschillen, maar ook en juist omdat ze in de grond ook zoveel op elkaar lijken. Ik heb meer conflicten gehad met mijn dochter dan met mijn zoon. Waarom? Zij lijkt meer op mij.

Hulpbisschop Everard de Jong van het bisdom Limburg vertrouwde mij ooit toe: ‘Het zou toch mooi zijn als de hele wereld rooms-katholiek zou zijn.’ Ik antwoordde hem: ‘Monseigneur, het lijkt mij iets verschrikkelijks, het lijkt mij saai en de dood in de pot. Ik kan mij niet voorstellen dat God die de aarde als een rijke en gevarieerde tuin heeft geschapen, tevreden zou zijn met een mono-culturele mensheid. Dat blijkt ook nergens uit. We zijn 7 miljard heel verschillende mensen en uiteindelijk toch allemaal mens.’

Kortom, echte eenheid is alleen mogelijk bij de gratie van diversiteit, anders is het een eenheidsworst waarin alle verschillen gewelddadig vermalen zijn tot gelijkvormigheid. Dat heeft in het mensenpark geleid tot pogroms, kruistochten, kolonialisme en concentratiekampen. Laten we nu eindelijk eens ophouden de ander te reduceren tot een heruitgave van onszelf.

Voor godsdiensten betekent dit als opgave: kun je oprecht geloven dat jouw weg naar God de ware is en tegelijk tot in alle vezels aanvaarden, dat de wegen van anderen ook naar God leiden, of zelfs niet eens bij God uit hoeven te komen, en dit alles zonder dat je dit mysterie van parallelle heils- of onheilswegen kunt doorgronden?

Dit is niet alleen van belang voor de relatie tussen de verschillende godsdiensten maar ook tussen de verschillende stromingen binnen één en dezelfde godsdienst. Het laat zich vertalen naar het mopje dat een stel katholieken door Petrus in de hemel wordt ontvangen en gemaand wordt tot stilte als ze langs een gordijn komen. ‘Daar achter zitten de protestanten, fluistert Petrus, ‘ze denken dat ze als enigen in de hemel zitten.’

Anne, wat jij in je boek naar voren brengt over de verdragen die de profeet Mohammed sloot met de christenen van zijn tijd, was mij volledig onbekend voordat ik je manuscript las. Terwijl ik mij in de afgelopen jaren toch redelijk intensief in de islam heb verdiept. Jouw boek geeft voor een breed publiek een belangrijke correctie op het beeld dat menigeeen heeft op de begintijd van de islam. Zoals ik als twintigjarige student ook een ander beeld kreeg van de kruistochten dan ik op de middelbare school had geleerd, toen ik ontdekte dat de kruisvaders op weg naar het zogeheten 'Heilig Land' de Joden van het Rijnland massaal hebben uitgeroeid voordat ze de oversteek maakten over de Middellandse Zee, en ook toen ik het boekje las *Les croisades vues par les Arabes. La barbarie franque en Terre sainte*. Dit boekje van Amin Aalouf, dat de kruistochten beziet vanuit het oogpunt van de moslims, was destijds voor mij een ware 'eye-opener'.

Dit is zo belangrijk in iedere dialoog, godsdienstig of niet: je moet niet *over*, maar *met* de ander praten en je moet onbevooroordeeld kennismaken van elkaars pijn. Je wordt dan een ander mens.

Anne, je hebt de geschiedenis van de verdragen en de begintijd van de islam evenwichtig, goed gedocumenteerd en toegankelijk beschreven en bovendien vruchtbaar gemaakt als een bron van inspiratie voor de dialoog vandaag. Dat is een grote verdienste waar we je heel dankbaar voor zijn. De handreikingen die je aan het slot hebt toegevoegd in de vorm van gespreksvragen geven een praktische uitnodiging om aan de hand van je boek met elkaar in gesprek te gaan. Als docent is mij dat uit het hart gegrepen. Je mag met recht trots zijn op je boek.

Anne, ik wil je graag een bemoediging meegeven op je weg van najagen van vrede en dialoog met een tekst uit het document *Nostra Aetate*, het document van het tweede Vaticaans concilie uit 1965 dat zich bezint op de relatie van de Rooms-Katholieke Kerk met de niet-christelijke godsdiensten. Eén paragraaf in dit document is gewijd aan de betrekkingen met de islam. En als ik die tekst nu – na zoveel jaren – herlees, ben ik opnieuw geroerd door zijn positieve en gewogen invalshoek.

“De Kerk beschouwt ook met hoogachting de moslims, die de éne, levende en uit zichzelf bestaande, barmhartige en almachtige God aanbidden, de Schepper van hemel en aarde, die gesproken heeft tot de mensen. De moslims trachten zich met heel hun hart ook aan zijn verborgen raadsbesluiten te onderwerpen, zoals ook Abraham, op wie het islamitisch geloof zich zo graag beroept, zich aan God onderwierp. Hoewel zij Jezus niet als God erkennen, vereren zij Hem toch als profeet, en zij eren zijn maagdelijke Moeder Maria, die zij soms zelfs met godsvrucht aanroepen. Bovendien verwachten zij de dag van het oordeel, waarop God de mensen zal doen verrijzen en hun zal vergelden naar werken. Daarom staat een hoogstaand zedelijk leven bij hen zeer in acht en vereren zij God, vooral door gebed, aalmoezen en vasten.

Mogen ook in de loop der eeuwen tussen christenen en moslims veel onenigheid en vijandschap zijn voorgekomen, de heilige Synode spoort thans allen aan het verleden achter zich te laten, zich ernstig toe te leggen op wederzijds begrip, en gemeenschappelijk de

sociale rechtvaardigheid, de zedelijke waarden, de vrede en de vrijheid te verdedigen en te bevorderen in het belang van alle mensen.”

Wat mij treft in deze tekst zijn de zorgvuldige bewoordingen waarmee de islam in kort bestek gekarakteriseerd wordt: de kostbare visie op Gods hoogverheven transcendentie, de overgave aan Allah naar het voorbeeld van Ibrahim, de verwantschap met het christendom, de oproep tot een deugdzzaam leven op basis van de zogeheten ‘zuilen’.

Inspirerend is ten slotte de aansporing het verleden achter ons te laten en gezamenlijk op te trekken ter bevordering van een humane wereld voor alle mensen. De tekst stamt uit 1965, we zijn intussen 55 jaar verder, we hebben kortom nog wat huiswerk te doen.

Maar gesterkt door die woorden en die opdracht wil ik jou, Anne, onder grote dank voor de plezierige samenwerking, nogmaals hartelijk feliciteren met je boek, dat bijdraagt aan dit visioen van rechtvaardigheid, vrede en vrijheid.

Philippe van Heusden
uitgever Berne Media | uitgeverij abdij van berne